

İlgili Kanun / Madde
6356 S. STK/17-18

T.C
ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Başvuru No. 2021/5841

Tarihi: 28/3/2024

RG. Tarihi/S: 12/6/2024-32574

- SENDİKA ÜYELİK BAŞVURUSUNUN REDDİ
- TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ SÜRECİNDE SENDİKADAN TOPLUCA İSTİFA EDİP TİS İMZASINDAN SONRA ÜYELİK BAŞVURUSU YAPILMASI
- SENDİKANIN ÜYELİK BAŞVURUSUNU REDDİNİN HAKLI NEDEN OLDUĞU

ÖZETİ: Sendikalar büyük çapta örgütlenebilen, TİS'e taraf olabilen ve koşulları olduğu takdirde grev ve lokavt kararları alabilen, böylelikle demokratik toplum hayatını siyasi, sosyolojik ve ekonomik açıdan etkileyebilme gücüne sahip kuruluşlardır. İnsan haklarına saygılı devlet anlayışının bir gereği olarak sendikaların güçlü bir biçimde örgütlenebilmesinin mümkün kılınması gerekir. Sendikal örgütlenme ve sendikal örgütlenmeden özgürce yararlanabilme çoğulcu demokrasinin de bir göstergesidir. Bu nedenle demokrasi kültürünün yerleştiği toplumlarda sendikal örgütlenmenin güçlü bir şekilde tezahür etmesi sağlanmalıdır.

Bireysel sendika özgürlüğü; özellikle işveren karşısında ekonomik olarak güçsüz durumda olan çalışanların ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek için serbestçe sendika kurma, sendikaya üye olma, sendikal faaliyette bulunma ve istediği zaman sendika üyeliğinden ayrılma haklarını içerir. Kolektif sendika özgürlüğü ise sendikaların varlıklarını koruma, sürdürme, sendikaya üye kaydetme, üyelikten çıkarma, sendikal faaliyetlerde bulunma haklarıdır.

Kolektif sendika özgürlüğü en başta bir sendikaya, varlığını sürdürme güvencesi vermektedir. Bu güvencenin dışında sendikaların kolektif irade özerkliklerini koruma altına almaktadır. İrade özerkliğinin bir sonucu olarak sendikalar kendilerini ilgilendiren konularda serbestçe karar alma, organizasyonlarını düzenleme ve sendikalara özgü faaliyetler yürütme haklarına sahiptir. Sendikaların varlıklarını sürdürme ve faaliyette bulunma konusundaki potansiyel güçleri ise üye sayıları ile doğru orantılıdır.

Sendika özerkliği, aynı zamanda üyelerini seçmekte de özgür olmaları anlamına gelir. Bu kapsamda sendikaların kendilerine katılmak isteyen herkesi kabul etmek gibi bir yükümlülükleri bulunmamaktadır. Sendikalar tüzüklerini serbestçe düzenleyip istedikleri kişileri üye kaydedebilir, üyelikten çıkarabilir yahut üyelik taleplerini reddedebilir ancak bu hakları sınırsız olmayıp keyfi uygulamalara neden olmamalı, bireysel sendika özgürlüğüne müdahale niteliği taşımamalıdır.

Bu itibarla sendika hakkı iki taraflı bir hak olarak hem bireysel hem de kolektif temel haktır ve çift yönlüdür. Yani hakkın bireysel ve kolektif yönü birbirini tamamlayan iki parçadır ve birbirlerinden ayrı düşünülemez. Dolayısıyla bireysel sendika özgürlüğünün korunabilmesi için sendikaların varlıklarını devam ettirebilmeleri gerekir. Bunun için de öncelikle kolektif sendika özgürlüğünün korunması gerekir. Zira işçiler ve işverenler sendika çatısı altında örgütlü hareket ederek sendikal haklarını güçlü bir biçimde dile getirebilmekte ve gerektiğinde örgütlü mücadele edebilmektedir. Bu nedenle sendikaların varlıklarının hem devlete hem üçüncü kişilere hem de kendi üyelerine karşı korunması gerekir.

Somut olayda başvuruçular, birbirine yakın tarihlerde Türk Metal Sendikası'ndan ayrılmıştır. Sonrasında aynı sendikanın TİS'e taraf olma sürecinde yine birbirine yakın tarihlerde sendika üyelik başvurusunda bulunmuştur. Bunun üzerine Türk Metal Sendikası, başvuruçuların sırf sendika aidatını ödemediği yeni

dönem TİS'ten yararlanma amacıyla istifa ettiğini değerlendirmiştir. Sendikaya göre birlik ve dayanışma içinde olunması gereken bir dönemde, TİS müzakereleri başlamadan hemen önce başvurucuların üyelikten istifa etmesi Sendikanın hem işveren hem diğer işçiler nezdinde güçsüz görünmesine neden olmuştur. Sendika ayrıca başvurucuların bu şekilde hareket etmesinin Sendikanın pazarlık gücünün azalmasına neden olan hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Başvurucular ise Sendikadan ayrılma nedenlerinin Sendikanın gücünü zayıflatmak değil Sendikaya tepki koymak olduğunu, binlerce üyesi olan Sendikanın kendileri yüzünden maddi kayıp yaşamayacağını ileri sürmüştür.

İlk derece mahkemesi yaptığı değerlendirmede öncelikle sendikaların eşit davranma borcu bulunduğunu belirtmiştir. Mahkeme, sendika üyeliği devam eden ve aidatlarını ödeyen işçiler ile aidat ödemeyip sonradan sendikaya üye olanların aidat ödeyenlerle aynı haklara sahip olması durumunda sendikanın işçilere eşit davranmamış olacağını değerlendirmiştir. Mahkemeye göre bu durum çalışma barışını bozarak Sendikanın birlik, beraberlik ve dayanışmasını zayıflatacaktır. Kolektif sendika özgürlüğünün zayıflaması ise bireysel sendikacılığı da olumsuz yönde etkileyecektir. Derece mahkemesi, başvurucuların kendileri ile aynı durumda olan bir kısım işçinin üyelik taleplerinin kabul edildiği iddiasını ise o işçilerin geriye dönük aidatları ödemeleri nedeniyle olduğunu tespit etmiştir. İlk derece mahkemesi kararında ayrıca başvurucuların binlerce üyesi olan Sendikaya maddi bir zarar vermedikleri savunmasına karşılık bir önceki sene 6-7 kişinin bu şekilde ayrılmasının başvurucularla birlikte ise 80 kişinin aynı şekilde davranmasının gitgide büyüyen bir soruna işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Mahkeme sonuç olarak başvurucuların sadece aidat ödememek için Sendikadan ayrılıp TİS'ten önce Sendikaya üye olma çabalarının Sendikanın kuruluş amacı olan dayanışma ve ortak amaç uğruna hareket

etme ilkelerine aykırı olduğunu belirterek davanın reddine karar vermiştir.

O hâlde ilk derece mahkemesi kararında bireysel sendika hakkı ile kolektif sendika hakkının dengelenip dengelenmediğine bakılmalıdır. Anayasa Mahkemesi norm denetimi kararında (bkz. § 18) işçilerin Sendikaya üye olduktan sonra TİS'ten geriye dönük olarak yararlanmalarına imkân verilmesinin çoğulculuğun ve bireysel sendika hakkının güçlendirilmesine yönelik olduğu açıkça vurgulanmıştır. Bununla birlikte bireysel sendika hakkı lehine yönelik bu değerlendirme, hakkın kötüye kullanılmasına izin verildiği şeklinde anlaşılabilir. Kuşkusuz başvuru sahiplerinin diledikleri şekilde sendikadan ayrılma ve sendikaya katılma özgürlükleri bulunmaktadır. Ancak bu özgürlüklerini kullanırken toplu bir biçimde hareket ederek -özellikle TİS sürecinde- sendikayı güçsüz duruma düşürmemeleri gerekir.

Bir sendikanın üye sayısı, TİS görüşmelerinde pazarlık ve işçiyi işverene karşı koruma gücünü artıran en önemli faktörlerdendir. Diğer yandan bir sendikanın finansal açıdan güçlenmesi örgütlü işçi sayısı ile mümkündür. Nitekim işçilerden alınan üyelik ve dayanışma aidatlarıyla sendikanın finansal kaynakları güçlendikçe organizasyonel performansı da artar ve sendika daha fazla işçiye ulaşma imkânına sahip olur. Somut başvuruya konu olayda başvuru sahiplerinin toplu bir biçimde Sendikadan yakın tarihlerde istifa ettiği ve TİS müzakereleri devam ederken yine Sendikaya toplu şekilde üyelik başvurusunda bulunduğu anlaşılmıştır. Her ne kadar başvuru sahipleri, bu durumu soyut bir şekilde Sendikaya yönelik memnuniyetsizliklerine karşılık bir tepki koyma olarak ifade etmişlerse de hangi nedenlerle bu tepkiyi gösterdiklerini ve hangi taleplerinin yerine getirilmesi üzerine tekrar üyelik başvurusunda bulduklarını açıklamamıştır.

Anlatılanlar kapsamında ilk derece mahkemesinin başvuru sahiplerinin bu davranışlarının sendikanın gücünü zayıflatma, dolayısıyla hakkın kötüye kullanımını niteliğinde olduğuna karar vermesinde başvuru sahiplerinin

bireysel sendika özgürlüğü ile sendikanın kolektif sendika özgürlüğü arasında dengeleme yapılmadığı söylenemeyecektir. Kaldı ki başvuruçular dayanışma aidatı ödemek suretiyle TİS hükümlerinden her zaman yararlanabileceklerdir. Bu itibarla başvuruçuların ileri sürdüğü iddiaların mahkemece ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılandığı, verilen kararlarda belirtilen tespit ve gerekçeler itibarıyla yargısal makamlarca anayasal anlamda takdir yetkisinin sınırının aşılmadığı ve yargısal sistemin olayda etkili bir şekilde işletildiği görülmüştür. Dolayısıyla sendika hakkı çerçevesinde devletin pozitif yükümlülüklerinin olayın şartları altında yerine getirildiği sonucuna varılmıştır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sendikaya üyelik talebinin sendika tarafından reddedilmesi nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvuruya konu Türk Metal Sendikası, Türkiye'de 1963 yılından beri otomotiv, beyaz eşya, elektronik, demir, çelik ve yan sanayi gibi birçok alanda *yetkili sendika* olarak faaliyet göstermektedir.

7. Türk Metal Sendikası ile Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK) arasında 4/8/2017 tarihinde, 1/1/2017-31/12/2018 arası yürürlük tarihli Toplu İş Sözleşmesi (TİS) imzalanmıştır. Başvuruçular, bu sözleşme döneminde Sendikanın üyesidir. 31/12/2018 tarihinde TİS'in sona ermesiyle başvuruçular 2019 yılının Şubat ayında Sendikadan istifa etmiştir. Bu sırada Türk Metal Sendikası, başvuruçuların çalıştığı işyerinde yeniden TİS akdedebilmek için yetki talebinde bulunmuş, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 20/2/2019 tarihinde yetki belgesi almıştır. Türk Metal Sendikası ile işveren arasında TİS görüşmeleri devam ederken başvuruçular 2019 yılı Nisan-Mayıs aylarında tekrar Sendikaya

üyelik başvurusunda bulunmuştur. Başvurucuların üyelik talebi Sendika tarafından reddedilmiştir. Ret gerekçesi şöyledir:

"Önceki TİS yürürlük bitimi olan 31/12/2018 akabinde (MKEK'nin hukuka aykırı benzer uygulamalarını örnek alarak) yeni dönem TİS'ten sırf sendikal aidat ödemeden yararlanma amaçlı istifa ettiği anlaşılan, en önemlisi birlik ve dayanışma içerisinde olunması gereken bir dönemde, TİS müzakere başlangıcı hemen öncesinde üyelikten istifa ederek işveren ve diğer işçiler nezdinde sendikamızın güçsüz görünmesine, pazarlık yeteneğinin azalmasına sebebiyet veren, bu suretle hakkın kötüye kullanımı mahiyetinde davranarak sendikamızın amaç ve faaliyetlerinin gerçekleşmesi adına kötü bir örnek ortaya koyan, üyelerimiz arasında birlik ve dayanışmayı bozucu eylemde bulunan, kısacası dayanışma içerisinde binlerce üyesi bulunan sendikamıza bağlılık kurallarına aykırı hareket eden söz konusu kişilerin 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (md. 17 dahil) ve Türk Metal Sendikası Anütüzüğü'nün 7. ve ilgili maddeleri gereği üyelik başvurusunun reddine karar verilmiştir."

8. Başvurucular, Türk Metal Sendikasına üyelik talebinin reddi işleminin iptali ile sendika üyeliğinin kazanıldığına karar verilmesi talepli dava açmıştır. Başvurucular, dava dilekçelerinde sendika üyeliğinden çekilmenin anayasal bir hak olduğunu, tekrar üyelik taleplerinin Türk Metal Sendikası tarafından TİS'ten yararlanmalarını engelleme maksatlı ve keyfi olduğunu ileri sürmüştür.

9. Davalı Türk Metal Sendikası; ilk derece mahkemesine sunduğu cevap dilekçelerinde, başvurucuların önceki TİS bitim tarihinde ve yeni TİS görüşmeleri başlangıcında sırf aidat ödememe amaçlı olarak sendika üyeliğinden istifa ettiklerini ileri sürmüştür. Davalıya göre başvurucular TİS imzalanmasına yakın tarihlerde tekrar üyeliğe dönerek geçmiş ayların TİS farklarından yararlanıp üyelikten istifa ettikleri için Sendikaya herhangi bir aidat ödememeyi amaçlamıştır. Davalı, başvurucuların bu davranışının dayanışma hâlinde olunması gereken TİS müzakere sürecinde Sendikayı hem üye sayısı hem de birlik görüntü verme bakımından işveren nezdinde güçsüz bıraktığını belirtmiştir.

10. İlk derece mahkemesinde dinlenen davacı tanıklarının beyanlarının ilgili kısmı şöyledir:

[Tanık M.E, H.D. ve Y.A.:] "...fabrikanın çoğunluğu sendikadan şikayetçidir, kendi temsilcimizi kendimiz seçemiyoruz, sadece şube başkanını seçeriz, bizimle muhattap olacak kişiyi onlar atarlar. Yemeklerimizin kötü olması, iş güvenliği malzemelerimiz kötüdür, bu gibi şikayetlerimiz vardı. Davacılar bu şikayetlerini dile getirdiler ancak olumlu yanıt alamadılar, çeşitli bahanelerle talepler reddedildi, bunun üzerine davacılar tepki üzerine sendikadan istifa ettiler. Bundan 2-3 ay kadar sonra hem tepkinin gösterilmiş olması hem de muhattap olunacak ve görüşülecek başka bir sendikanın bulunmayışı sebebiyle tekrardan sendikaya üye olmak istediler, bu süre zarfında sürekli sendikadan birileri gelerek davacılar üye olmazsanız TİS'lerden yararlanamazsınız, ücretlerinizi alamazsınız diye tehdit ettiler,

arkadaşlarımızı neden istifa ettiniz, şikayetleriniz nedir diye sormadılar, direk tehdit ettiler. Bu davacıların son çaresiydi, sonradan başka sendika olmadığını biliyorlardı ancak tepkilerini göstermek için bunu yaptılar. Hatırladığım kadarıyla şubat ayı gibi ayrıldılar, mayıs sonu gibi tekrardan başvurdular, davacıların aidat ödememek gibi bir amacı kesinlikle söz konusu değildi, eğer böyle bir amaçları olsaydı sözleşmenin imzalandığı zaman girmek isterlerdi, gerekli tepkiyi göster[di]ler, gerekli reaksiyonu aldılar, bunun üzerine tekrardan sendikaya başvurdular. Hem gerekli reaksiyonun alınması hem de TİS den yararlanamayacaklarının söylenmesi üzerine tekrardan başvurdular. Sendikanın 200 küsur bin üyesi vardır, kırk tane işçinin istifası ile gücünü kaybetmez."

11. İlk derece mahkemesinde dinlenen davalı tanıklarının beyanlarının ilgili kısmı şöyledir:

[U.E.B.:] "Ben Mermi işletmesinde sendika temsilcisiyim. Ben şubat ayında göreve başladım. İstifası şubattan önce şubattan sonra olanlar vardır. Şube yönetiminde gelen talimat ile istifa eden kendi bölümümdeki herkese geri dönmelerini, sıkıntı yaşayacaklarını bildirdim. Mayıs ayında yeni sözleşme için masaya oturulur, yeni sözleşmenin başlayacağı tarih ile önceki sözleşmenin bittiği tarih arasında bir boşluk olur, bu boşluk döneminde istifa edilmesi halinde boşluk dönemindeki aidatın ödenmesinden kurtulunur, yeni sözleşme döneminde tekrardan üye olunması halinde de yeni sözleşmenin haklarından faydalanırlar. Davacıların istifa sebebi olarak işyeri ile ilgili sorunları belirtenler olmuştu ancak buna tepki olarak istifa etmek doğru değildi, yönetimdekilere, temsilcilere durumu anlatmaları gerekirdi. İstifa sebebi olarak sendika ile ilgili dahi olmayan vardiya hususlarını belirtenler oldu, sosyal sendikacılıkta eksiklikler olduğunu belirtenler de oldu. Tekrardan üye olmaları için çağrı yaptığımızda davacıların yönetimin şu önerisi sunuldu, tekrardan üyelikleri yapılırsa ara dönemde ödenmeyen aidatların kesileceği bildirildi. Yönetimin bu önerisinin sebebi de aidat ödeyerek TİS' ten faydalanan işçinin 'biz enayi miyiz' dememesi içindi. İçlerinde kabul edenler oldu, kabul etmeyenler oldu. Benim davacılar ile ilgili aramda hiçbir sıkıntı yoktur, buraya gelirken de bir kısmı ile görüştüm. Sözleşme tarihinden önce bir tarih verilmişti bize bu tarihten önce bir çok defa davette bulunduk, bu tarihten sonra başvurup da kabul edilen de olmadı. Sendikaya tekrardan kabul edilenler dava açmayıp az önce belirttiğim şekilde eksik aidatları ödeyen kişilerdir. Kabul etmeyenler ise yargılama masrafları ve eksik aidatlarının kesilmemesini isteyen kişilerdir. Genel başkan yardımcısı H.F.E yaptığı toplantıda soru soran herkesi dinledi. Aidatların yüksekliğinden, ödemek istemediğinden şikayet edenler olmuştu. İstifa etmiş işçinin elinde maaş bordrosunu sallayarak bakın bizden aidat kesilmedi, siz 'kerizsiniz koyunsunuz' dediğini duydum..."

[A.O.:] "Ben 18/02/2019 tarihinde Mühimmat fabrikasına sendika temsilcisi olarak atandım. Ben göreve geldiğimde davacıların % 80'i istifa ettiler, biz yönetime istifa eden arkadaşların tekrar sendikaya üye olmaları için talepte bulunduk. Bütün

istifa eden arkadaşları tek tek gezerek sendikaya davet ettim, istifa eden arkadaşların bir kısmı bana hakaret dahi etti. İstifa edenlerin büyük kısmı sebep olarak maddiyatı gösterdiler, sözleşme bitinceye kadar aylık 150 TL civarında aidatın kendilerine kar olduğunu söylediler. Daha önceden bir kaç işçi istifa etmiş akabinde yeni sözleşmenin 1 hafta 10 gün öncesinde başvurarak tekrardan sendika üyesi olup, haklardan faydalanmışlardı, davacılar da bunları örnek gösterdiler. Daha sonrasında gelen başkan yeniden davet etti kabul etmediler, en son geriye dönük eksik aidatın ödenmesi ve açmış oldukları davaları çekmeleri şartıyla sendikaya dönebileceklerini söylediler, ancak davacılar kabul etmediler, bu sebeple başvuruları reddedildi. Benim temsilci olduğum işyerinde bir kaç istifa eden işçi arkadaş ellerinde bordro ile diğerlerine yönelik 'siz kerizsiniz, enayisiniz' diyerek kesintinin yapılmadığını gösterdi. İstifa eden işçilerin bir kısmı tekrardan başvuruları kabul edildi, bir kısmının ise reddedildi, kabul edilenlerin sebebi ise az önce belirttiğim şekilde boşluk dönemindeki ödenmeyen aidatların ödenmesini kabul etmeleri sebebiyledir..."

12. Yargılamanın yapıldığı Ankara 10. İş Mahkemesi, davaların reddine kesin olarak karar vermiştir. Gerekçeli kararların ilgili kısmı şöyledir:

"... Dava konusu uyuşmazlığın çözümünde öncelikle bireysel ve kollektif sendika özgürlüğünün izah edilmesi gerekmektedir. Bireysel sendika özgürlüğü Anayasanın 51. maddesi ve 6356 sayılı Kanun'un 17. ve 19. maddeleri ile düzenlenmiş ve korunmuştur. Bu doğrultuda işçi önceden izin almaksızın dilediği sendikaya üye olabileceği gibi üye kalmaya yahut üyelikten ayrılmaya da zorlanamaz.

Kollektif sendika özgürlüğü ise özü itibari ile sendikanın; üyelik başvurusunda bulunan işçinin başvurusunu kabul edip etmeme hususundaki özgürlüğüdür. ...kollektif sendika özgürlüğü kapsamında Sendika da, başvuruda bulunan işçiyi üyeliğe kabul edip etmemekte özgürdür. Ancak kollektif sendika özgürlüğü de sınırsız olmayıp; iki yönden bu özgürlük sınırlandırılmıştır. Birincisi Sendika tüzüklerinde zorunlu olarak düzenlenen üye olma ve üyelikten çıkarılma şartlarına uyulmaması halidir ki bu şartlar da Anayasaya ve kanunlara aykırı şekilde düzenlenemeyecektir. İkincisi ise 6356 sayılı Kanun'un 17/5. maddesi gereği haklı bir sebebin varlığı halidir. Zira sendikanın da kendi varlığını koruma hakkı bulunmaktadır... bilindiği üzere kollektif sendika özgürlüğü aslında özü itibariyle bireysel sendika özgürlüğünü korumaktadır. Bu yönde anlaşılmaktadır ki bireysel sendika özgürlüğü de, kollektif sendika özgürlüğü de sınırsız olmayıp, karşılıklı olarak birbirlerini dengelemektedir.

...
Tüm dosya kapsamında yapılan inceleme, dinlenen tanık ifadeleri, Sendikanın sunmuş olduğu başvuru ve başvurunun reddine ilişkin evraklar, davacıların ocak-şubat aylarında birbirine yakın tarihlerde sendikadan ayrılmış olmaları ve TİS yapılmasının öncesinde yine birbirine yakın tarihlerde sendikaya üye olma başvurularının bulunması, ayrılma ve başvurma tarihlerinin TİS'in

bitmesinden hemen sonrasına ve TİS'ten hemen öncesine denk gelmesi birlikte değerlendirildiğinde; davacıların TİS bulunmayan boşluklu dönemde aidat ödememek amacıyla sendikadan ayrıldıkları ve yeni TİS'in geriye dönük işleyecek hükümlerinden aidat ödemediği faydalanmak için TİS yapılmadan sendikaya üyelik başvurusunda buldukları anlaşılmıştır.

Bu izahatlar doğrultusunda davacıların eyleminin sendika yönünden kolektif sendika özgürlüğü kapsamında üyelik başvurusunun reddi için haklı sebep olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği önem arz etmektedir.

Bu durum öncelikle Anayasanın 14. maddesinin ikinci fıkrasına aykırıdır. Zira Anayasa tarafından verilen bireysel sendika özgürlüğü hakkı yine Anayasa ile verilen kolektif sendika özgürlüğü hakkını yok etmek amacı ile kullanılmaya çalışılmıştır.

Benzer şekilde bu durum dürüstlük kuralına da aykırıdır. Temel hukuk kurallarından olan dürüstlük kuralı çerçevesinde; herkes haklarını kullanırken dürüst davranmak zorunda olup, hakkın kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz. Dava konusu eylemin aidat ödememek için kanunun arkasından dolanma gayreti ile yapıldığı açık olup, kötü niyetli bu davranış hukuk düzeni tarafından korunmayacaktır.

Davacıların gerçekleştirdiği eylemin davalı sendikayı maddi ve manevi zarara uğrattığı sabittir. Şöyle ki sendikanın temel gelir kaynağı üyelerinden topladığı aidatlar olup, davacılar bu aidatları ödememek ancak TİS'in geriye yürüyen maddelerinden de faydalanmak için kötü niyetli şekilde sendikadan ayrılmış ve sendika yönünden gelir kaybı yaşanmıştır. Sendika manevi yönden de zarar görmüştür. Zira sendikanın kuruluş amacı tek başına güçsüz konumdaki işçilerin ortak amaç ve dayanışma ile bir araya gelerek güçlü konumdaki işveren karşısında denk hale gelmesidir. Davacıların sadece aidat ödememek için sendikadan ayrılıp, TİS'ten önce sendikaya üye olma çabaları sendikanın kuruluş amacı olan dayanışma ve ortak amaç uğruna hareket etme ilkelerine aykırıdır.

Aynı şekilde davacıların eyleminin sendikanın gücünü kırdığı da şüphesizdir. Şöyle ki sendikanın TİS görüşmelerindeki en büyük gücü ve kozu üye sayısıdır. Her ne kadar davalı sendikanın üye sayısının yanında, sendikadan kötü niyetle ayrılıp tekrar girmek isteyenlerin sayısı küçük bir miktar olarak değerlendirilebilecekse de; bu ayrılışlarla sendikanın üye sayısının azaldığı ve gücünün az veya çok düştüğü sabittir ki bu durum açıklandığı üzere sendikanın birlik, beraberlik, dayanışma ve ortak hareket etmeye en çok ihtiyaç olan zamanda, TİS görüşmeleri öncesinde yaşanmıştır.

Davacıların bu eylemleri ile sendika hukukunun temellerinden olan nimet külfet dengesini bozduğu da açıktır. Bu temel ilke gereği sendikanın nimetlerinden faydalanabilmek için sendikanın külfetine katlanılması gerekmektedir. Somut olayda nimet olan TİS'ten kaynaklı alacaklardan faydalanılmak istenilmiş, ancak külfet olan aidat ödeme yükümlülüğüne katlanılmak istenmemiştir.

Ayrıca sendikanın; üyesi işçilere eşit davranma borcu bulunmaktadır. TİS bulunmayan, boşa geçen sürede; sendika üyeliği devam eden ve aidatlarını ödeyen işçiler ile bu sürede kötü niyetli olarak sendikadan ayrılıp, aidat ödemeyip, sonradan üye olan işçilerin; aynı haklara sahip olması durumunda; sendika işçiler arasında eşit davranmamış olacaktır ki bununla da kalmayıp somut olayda da yaşandığı gibi işçiler arasında anlaşmazlıklar çıkacak, çalışma barışı bozulacak, sendikanın birlik, beraberlik ve dayanışma duyguları zayıflayacaktır. Unutulmamalıdır ki kolektif sendika özgürlüğünün zayıflaması bireysel sendikacılığı da zayıflatacaktır.

Bunların yanı sıra davacılar kendileri gibi sendikadan ayrılan bir kısım işçilerin üyelik başvurusunun kabul edildiğini ve kendilerine ayrımcılık yapıldığını iddia etmiştir. Ancak yapılan incelemede ve dinlenen tanık ifadelerinde bu kişilerin, sendikanın; işçilerin kötü niyetli bu davranışlarından dönmeleri ve ödenmeyen aidatların ödenmesi halinde üyeliğe alınacakları şeklinde yapılan davetine uymuş ve külfetine katlanmadıkları yani ödemekten kaçındıkları aidatları geri ödeyerek üye olmuş kişiler oldukları tespit edilmiştir.

Davacıların yapmış olduğu kötü niyetli eylemin bir önceki sene 6-7 kişi tarafından, bu sene ise 80 küsur kişi tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Aslında sadece bu durum bile TİS bulunmayan dönemde sendika üyeliğinden çıkarak aidat ödemeyip, TİS'in geriye yürüyen hükümlerinden aidat ödemediği yararlanmış olmak için tekrar üye olma çabasının sendikanın amacına, birlik, beraberlik, dayanışma ilkelerine ve kolektif sendika özgürlüğüne zarar verdiğini göstermiştir.

Tüm bu izahatlar doğrultusunda; davacıların TİS bulunmayan dönemde sendika üyeliğinden ayrılarak aidat ödemeyip, TİS'in geriye yürüyen hükümlerinden aidat ödemediği yararlanmış olmak için tekrar üye olma taleplerinin, sendika tarafından reddinin; haklı sebebe dayandığı tespit edilerek davanın reddi gerekmektedir..."

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

13. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "*Sendika üyeliği ve üyeliğin kazanılması*" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

(1) On beş yaşını dolduran ve bu Kanun hükümlerine göre işçi sayılanlar, işçi sendikalarına üye olabilir

...

(3) Sendikaya üye olmak serbesttir. Hiç kimse sendikaya üye olmaya veya olmamaya zorlanamaz...

(5) Sendikaya üyelik, Bakanlıkça sağlanacak elektronik başvuru sistemine e-Devlet kapısı üzerinden üyelik başvurusunda bulunulması ve sendika tüzüğünde belirlenen yetkili organın kabulü ile e-Devlet kapısı üzerinden kazanılır. Üyelik

başvurusu, sendika tarafından otuz gün içinde reddedilmediği takdirde üyelik talebi kabul edilmiş sayılır. Haklı bir neden gösterilmeden üyelik başvurusu kabul edilmeyenler, bu kararın kendilerine tebliğinden itibaren otuz gün içinde dava açabilir. Mahkemenin kararı kesindir. Mahkemenin davacı lehine karar vermesi hâlinde üyelik, red kararının alındığı tarihte kazanılmış sayılır. "

14. 6356 sayılı Kanun'un "Üyelik aidatı" kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

"(1) Üyelik aidatının miktarı kuruluşların tüzüklerinde belirtilen usul ve esaslara göre genel kurul tarafından belirlenir.

(2) Üyelik ve dayanışma aidatları, yetkili işçi sendikasının işverene yazılı başvurusu üzerine, işçinin ücretinden kesilmek suretiyle ilgili sendikaya ödenir.

(3) Yukarıdaki hükümlere göre ödenmesi gereken aidatı kesmeyen veya kesmesine rağmen bir ay içinde ilgili işçi sendikasına ödemeyen işveren, bildirim şartı aranmaksızın aidat miktarını bankalarca işletme kredilerine uygulanan en yüksek faiziyle birlikte ödemekle yükümlüdür.

(4) Üye aidatının tahsiline ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir."

15. 6356 sayılı Kanun'un "Sendika üyeliğinin sona ermesi ve askıya alınması" kenar başlıklı 19. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) İşçi veya işveren, sendikada üye kalmaya veya üyelikten ayrılmaya zorlanamaz."

16. 6356 sayılı Kanun'un "Toplu iş sözleşmesinden yararlanma" kenar başlıklı 39. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Toplu iş sözleşmesinden taraf işçi sendikasının üyeleri yararlanır.

(2) Toplu iş sözleşmesinden, sözleşmenin imzalanması tarihinde taraf sendikaya üye olanlar yürürlük tarihinden, imza tarihinden sonra üye olanlar ise üyeliklerinin taraf işçi sendikasıncaya işverene bildirildiği tarihten itibaren yararlanır.

...

(4) Toplu iş sözleşmesinin imzası sırasında taraf işçi sendikasına üye olmayanlar, sonradan işyerine girip de üye olmayanlar veya imza tarihinde taraf işçi sendikasına üye olup da ayrılanlar veya çıkarılanların toplu iş sözleşmesinden yararlanabilmeleri, toplu iş sözleşmesinin tarafı olan işçi sendikasına dayanışma aidatı ödemelerine bağlıdır. Bunun için işçi sendikasının onayı aranmaz. Dayanışma aidatı ödemek suretiyle toplu iş sözleşmesinden yararlanma, talep tarihinden geçerlidir. (İptal dördüncü cümle: Anayasa Mahkemesinin 30/12/2020 tarihli ve E.:2020/57; K.:2020/83 sayılı Kararı ile)

(5) Dayanışma aidatının miktarı, üyelik aidatından fazla olmamak kaydıyla sendika tüzüğünde belirlenir

..."

17. Türk Metal Sendikası Ana Tüzüğü'nün 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

(a) 6356 sayılı Kanun'un 17. Maddesinde belirtilen niteliği haiz ve metal iş kolunda çalışan 15 yaşını doldurmuş işçiler Sendika'ya üye olabilirler.

(b)... Üyelik için yapılan başvuru en çok otuz gün içinde Sendika Yönetim Kurulu tarafından reddedilmediği takdirde üyelik istemi kabul edilmiş sayılır.

2. Anayasa Mahkemesi Kararı

18. Anayasa Mahkemesi 6356 sayılı Kanun'un 39. maddesinin (4) numaralı fıkrasının dördüncü cümlesinde düzenlenen "*İmza tarihinden önceki talepler imza tarihi itibarıyla hüküm doğurur.*" ibaresinin Anayasa'ya aykırılık iddiasını incelemiştir (AYM, E.2020/57, K.2020/83, 30/12/2020). Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Taraf sendikanın üyesi olmayıp dayanışma aidatı ödemek suretiyle toplu iş sözleşmesi hükümlerinden yararlanmak isteyen işçilerin imza tarihinden önceki talepleri itiraz konusu kural uyarınca imza tarihi itibarıyla hüküm doğuracaktır. Bu itibarla toplu görüşme ve pazarlık sürecinde toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işyerinde çalışan, süresinde talepte bulunan ve dayanışma aidatı ödeyen, taraf sendika üyesi olmayan işçilerin toplu iş sözleşmesinde yer alan ve toplu görüşme ve pazarlık süreçleri nedeniyle geçmişe yönelik parasal haklar bahşeden hükümlerden yararlanmaları mümkün olmayacaktır. Bu sonuçla karşılaşmak istemeyen işçilerin ise toplu iş sözleşmesi öncesinde taraf sendikaya üye olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla kural hem olumsuz sendika hakkını hem de toplu iş sözleşmesi hakkını sınırlamaktadır...Toplu iş sözleşmeleriyle işçilerin kazanç ve yarar sağlayabilecek hükümleri işverenlere kabul ettirebildikleri, bunun için görüşme yapma yetkisi olan işçi temsilcilerinin güçlü bir işçi örgütünün eylemli desteğine ihtiyaç duydukları ve bu desteğin güçlü sendikaların oluşmasıyla sağlanabildiği açıktır. Kuralla toplu iş sözleşmesine taraf sendikanın üyesi olmayan işçilerin toplu iş sözleşmelerine konulan ve sözleşme pazarlık süreçlerinde geçen dönemler için parasal haklar öngören hükümlerden yararlanmalarının sınırlandırıldığı ve böylece sendika üyesi olan işçiler ile olmayan işçiler arasında bir fark yaratılarak toplu iş sözleşmesi yapma yetkisi olan işçi sendikasına katılımın teşvik edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim kuralın gerekçesinde atıf yapılan öğreti görüşleri ile Yargıtay kararlarında toplu iş hukukunun yerleşmesi ve gelişmesi amacından bahsedildiği görülmektedir. Söz konusu sınırlama ile toplu iş sözleşmesine taraf işçi sendikasının üye sayısının ve toplu iş sözleşmesindeki pazarlık gücünün artacağı gözetildiğinde sendika ve toplu iş sözleşmesi haklarına getirilen bu sınırlamanın güçlü işçi desteğini sağlamak suretiyle toplu iş sözleşmesi yapma hakkının etkili biçimde kullanılması amacına yönelik olduğu ve anayasal bağlamda meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır...Toplu iş hukukunun yerleşmesi ve gelişmesi ile sendikaların güçlendirilmesi şüphesiz demokratik toplumda önemli bir yer tutar. Öte yandan çoğulculuk ve haksız rekabetin önlenmesi de demokratik toplumun vazgeçilmezleri arasındadır. Bu nedenle anılan değerler birlikte ve birbiriyle uyumlu şekilde yorumlanarak uygulanmak durumundadır. Başka bir ifadeyle sendikalar arasında haksız rekabet oluşturacak, işçi örgütlenmeleri arasındaki çoğulculuğu zedeleyecek şekildeki kamusal müdahaleler toplu iş hukukunun geliştirilmesi amacı ile izah edilemez. Dolayısıyla anayasal haklara sınırlama getiren kamusal tercihler

kullanılırken demokratik toplum değerleri arasındaki uyumu gözeten bir denge ile hareket edilmelidir...Toplu iş sözleşmesine taraf sendika üyesi olan işçi, talebi gereksizdir üye aidatı ödeyerek; üye olmayan işçi ise talebi üzerine dayanışma aidatı ödemek suretiyle sözleşmenin parasal hükümlerinden yararlanmaktadır. Dayanışma aidatıyla yararlanmada taraf sendikanın onayı aranmayarak sendika üyesi olan ve olmayan işçiler arasında bir eşitlik ve denge sağlanmıştır. Ancak yetki alma ve toplu iş sözleşmesinin hazırlık, müzakere ve pazarlık süreçlerinin devam ettiği dönemlerde sendika üyesi olmayan işçilerin dayanışma aidatı ödemesi itiraz konusu kuralla engellenmektedir. Bu sürecin ülkemizde çok uzun zaman alabildiği gözetildiğinde bu uzun süre boyunca dayanışma aidatı ödeyenlerin toplu iş sözleşmesinden yararlanmasının engellenmesi bu dengeyi bozacak niteliktedir. Kuralın toplu iş sözleşmesinin imzalandığı tarihte taraf sendika üyesi olan işçiler lehine bir sonuç doğurduğu, bu nedenle sendikalaşma yarışında taraf sendika lehine bir avantaj yarattığı açıktır. Öyle ki üye sayısını artırmada kolaylık elde eden taraf sendikanın bir sonraki toplu iş sözleşmesinde de üye işçi çoğunluğunu muhafaza etmek suretiyle diğer sendikalara üstün gelmesi ve taraf sendika statüsünü koruması mütemadi bir hâl alabilecektir. Bu durum ise sendikalar arasındaki yarışın ve dolayısıyla çoğulculuğun zedelenmesine neden olabilecektir. Taraf sendika üyesi olmayıp sözleşmeden yararlanmaya ilişkin diğer şartları haiz olan işçilerin toplu iş sözleşmesinin geriye dönük hak bahşeden parasal hükümlerinden mahrum bırakılmalarının, bu kapsamdaki işçileri sendikaya üye olmaya zorlayacağı açıktır. Bu itibarla kuralla getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 51. maddesi kapsamında bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı, aksine demokratik bir toplumda bulunması gereken çoğulculuğa zarar verdiği, sendikalar arası rekabeti taraf sendika lehine haksız şekilde bozduğu anlaşıldığından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir sınırlamanın varlığından söz edilemez. Toplu iş sözleşmesi, işçilerin çalışma hayatının düzenlenmesinde önemli katkılar sağladığı gibi işçilere Anayasa ve kanunların emredici kurallarıyla sınırlı olmak üzere sosyal ve ekonomik haklar kazandırır. Doğası gereği bireysel olarak yapılamayan ve sendikalar aracılığıyla toplu olarak yapılabilecek toplu iş sözleşmesinden yararlanma ile sözleşmenin tarafı olan sendikaya üyelik arasında sendikal faaliyetlerin güçlenmesi amacıyla bir ilişki kurulmuştur. Nitekim sendika üyeleri herhangi bir işlem ya da müracaata gerek kalmaksızın toplu iş sözleşmesinden yararlanırken taraf sendika üyesi olmayan işçiler için talepte bulunma ve taraf sendikaya dayanışma aidatı ödenmesi koşulu öngörülmüştür. Bu sayede sendika üyesi olmayan işçilerin de bir kısım külfete katlanmak suretiyle toplu iş sözleşmesinden yararlanabilmeleri mümkün kılınmıştır. Öte yandan Kanun'un 39. maddesinin (8) numaralı fıkrası ile toplu iş sözleşmesinin grev sonucunda imzalanmış olması hâlinde zorunlu olarak çalışanlar dışında grev sırasında işyerinde çalışmış olanların toplu iş sözleşmesinden yararlanması engellenerek yararlanma ile aidatın ötesine geçen sendikal külfete katlanma arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır. Ancak itiraz konusu kuralla taraf sendika üyesi

olmayan işçilerin toplu iş sözleşmesinin toplu görüşme ve pazarlık sürecine ilişkin haklarla ilgili hükümlerinden yararlanmaları engellenmek suretiyle güçlü sendika ile toplu iş sözleşmesi hakkı arasındaki denge bozulmuştur. Bu yönüyle kural taraf sendikaya üye olmayan işçilerin dayanışma aidatı ödemek suretiyle sözleşme hükümlerinden yararlanma imkânını anlamsız da kılabilecek niteliktedir. Dolayısıyla kuralla getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 53. maddesi kapsamında bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu söylenemez."

B. Uluslararası Hukuk

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 11. maddesi şöyledir:

"1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir."

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre sendika kurma hakkı; sendikaların kendi kurallarını koyma, kendi işlerini yönetme ve sendika federasyonları kurma ve bunlara katılma hakkını kapsar (*Cheall/Birleşik Krallık*, B.No: 10550/83, 13/5/1985, Komisyon kararı). AİHM, sendikaların idari formaliteler ve ücretlerin ödenmesi de dâhil olmak üzere üyelik koşulları ile ilgili kendi kurallarını koyma özgürlüğünün yanı sıra üye adayının icra ettiği meslek veya zanaat gibi daha esaslı başka kriterler koyma özgürlüğüne de sahip olduğunu ifade etmektedir (*Demiryolu Mühendisleri ve İtfaiyeciler Birliği (ASLEF)/Birleşik Krallık*, B. No: 11002/05, 27/2/2007, § 38).

21. AİHM; sendikaların üyelerini seçmekte özgür olmaları gerektiğini, 11. madde uyarınca derneklerin veya kuruluşların kendilerine katılmak isteyen herkesi kabul etmek gibi yükümlülükleri olmadığını belirtmiştir (*Demiryolu Mühendisleri ve İtfaiyeciler Birliği (ASLEF)/Birleşik Krallık*, § 39). AİHM *çıkartılmak için* bir sendikaya katılma hakkının sendikanın kurallarına bakılmaksızın kişiye istediği sendikaya katılmak için genel bir hak kazandırdığı şeklinde yorumlanamayacağını vurgulamıştır. AİHM'e göre sendikalar, Sözleşme'nin 11. maddesinin ilk fıkrasında sayılan hakları kullanırken sendika kurallarına uygun olmak koşuluyla sendikaya kabul ve sendikadan çıkarma ile ilgili konularda verdikleri kararlarda özgür olmalıdır (*Cheall/Birleşik Krallık*, Komisyon kararı).

22. AİHM; *Geotech Kancev GmbH/Almanya* (B. No: 23646/09, 2/6/2016, §§ 52-58) başvurusunda, başvurusunun Sosyal Yardım Fonuna mali katkıda

bulunmakla yükümlü olduğu için negatif örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. AİHM öncelikle başvurucunun negatif örgütlenme özgürlüğünü yani kendi iradesi dışında işveren örgütlerinden birine *katılmama* özgürlüğünü olumsuz yönde etkileyen zorunlu üyelikle eş değer olup olmadığının belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. AİHM'e göre başvurucu şirket; dayanışma ilkesine dayalı olarak inşaat sektöründe çalışan tüm çalışanların menfaatine olacak şekilde sosyal yardım haklarına mali katkıda bulunmakla yükümlüdür. AİHM, Sosyal Yardım Fonuna mali katkıda bulunma yükümlülüğünün başvurucunun inşaat sektöründeki işveren derneklerinden birine katılarak bu derneğin karar alma sürecine katılması ve Sosyal Yardım Fonunun faaliyetleri üzerinde kontrol sahibi olarak çıkarlarını savunması için fiilî bir teşvik yarattığının düşünülebileceğini vurgulamıştır. Buteşvikin Sözleşme'nin 11. maddesi ile güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğü hakkının özüne dokunamayacak kadar uzak olduğunu ve bu nedenle başvurucunun kendi iradesi dışında bir derneğe katılmama özgürlüğüne bir müdahale teşkil etmediğini tespit etmiştir. Ayrıca başvurucunun Sosyal Yardım Fonuna katkıda bulunma yükümlülüğünün bir dernek kurma, bunu teşvik etme veya mevcut bir derneğe katılma hakkını hiçbir şekilde ortadan kaldırmadığının altını çizmiştir. Son olarak başvurucunun Sosyal Yardım Fonuna katkı payı ödemek zorunda olduğu için gerekli mali imkânlardan mahrum bırakıldığı iddiası karşısında bu yükümlülüğünün Sosyal Yardım Fonuna karşı sahip olduğu haklarla dengelendiği sonucuna ulaşmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 28/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucular; Türk Metal Sendikası'ndan ayrılma nedenlerinin Sendikanın gücünü zayıflatmak değil Sendikaya tepki koymak olduğunu, binlerce üyesi olan Sendikanın kendileri nedeniyle maddi bir kayıp yaşamayacağını ileri sürmüştür. Kendileri ile aynı durumda olan kimi işçilerin davalarının kabul edildiğini, delillerinin değerlendirilmediğini, TİS hükümlerinden haksız şekilde faydalandırılmadığını belirterek adil yargılanma, mülkiyet ve sendika haklarının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

25. Bakanlık görüşünde; başvurucuların sendika hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenip incelenmediği, yargılama makamları kararlarının yeterli gerekçeyi içerip içermediği, verilen kararlardaki tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olup olmadığı ve açık bir keyfîlik içerip içermediği hususlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir

eder. Başvurucuların iddialarının özünün sendika üyelik taleplerinin reddedilmesine ilişkin olduğu anlaşıldığından iddialarının bir bütün olarak sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

27. Anayasa'nın "*Sendika kurma hakkı*" kenar başlıklı 51. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir..."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

29. Anayasa'nın 51. maddesinde yer alan "*çalışanlar ... üyelerinin menfaatlerini korumak için*" ibaresi üyelerin mesleki menfaatlerini korumak için gerçekleştirecekleri sendikal faaliyetlerin Anayasa tarafından korunduğunu açıkça ortaya koymaktadır (*Kristal-İş Sendikası* [GK], B. No: 2014/12166, 02/07/2015, § 54). Bu bağlamda sendika hakkı, mensuplarının menfaatlerini korumak üzere yapılan sendikal faaliyetlere izin verilmesini de gerektirmektedir (*Tayfun Cengiz*, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

30. Anayasa'nın 51. maddesinde temel bir hak olarak güvence altına alınan sendika hakkının gerçekten ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Sendika hakkı, bu hakka yönelik olarak kamu gücü tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin yanı sıra üyesi oldukları sendikalarca veya kimi durumlarda özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı da anayasal koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla sendika hakkı devlete, müdahalede bulunmama biçimindeki negatif yükümlülüğün yanı sıra üçüncü kişilerden gelebilecek müdahalelere karşı ilgiliye koruma sağlama şeklindeki birtakım pozitif yükümlülükler de yüklemektedir (*Barış Adıgüzel*, B. No: 2016/15802, 8/9/2021, § 29; *Abmet Sefa Topuz ve diğeri*, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 52; *Anıl Pınar ve Ömer Bilge*, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 36).

31. Devletin sendika hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri, kaynağını Anayasa'nın 5. ve 51. maddelerinden almaktadır. Bu yükümlülük devlete,

üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendikaya üye olma ve sendikal faaliyette bulunma haklarını kullanmayı engelleyici davranışlarından kaçınmasına yönelik olarak ve sırf bu haklarından yararlandıkları gerekçesiyle yaptırma tabi tutulmalarını, ayrımcılığa maruz kalmalarını önleyici tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Bu çerçevede alınacak tedbirlerin üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendika hakkına müdahalede bulunmaları bakımından caydırıcı nitelikte olması gerekir. Öte yandan üçüncü kişiler tarafından sendika hakkına müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek hukuksal mekanizmaların oluşturulması, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme olanağının tanınması, gerekiyorsa tazminat ve benzeri giderimler için dava açma imkânının getirilmesi devletin pozitif yükümlülüklerindedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Mubarrem Çimen*, [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023, §§ 39, 40; *Barış Adıgüzel*, §30; *Anıl Pınar ve Ömer Bilge*, § 37; *Bekir Yazıcı* [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71; *Kemal Kılıç* [GK], B. No: 2019/16400, 28/7/2022, § 59). Devletin söz konusu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetimi ise yürütülen sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır.

32. Kamu gücü kullanan makamların her türlü iş ve işlemlerinde öncelikle Anayasa hükümlerini gözetmeleri zorunludur. Nitekim Anayasa'nın 11. maddesinde Anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan Anayasa'nın 138. maddesine göre hâkimler, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verir. Görüldüğü üzere yargı organlarının uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa hükümlerini dikkate alarak çözüme kavuşturmaları anayasal bir zorunluluktur. Bu bağlamda bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi, Anayasa Mahkemesinin ilk elden yani doğrudan inceleme yapmamasını ifade ettiği gibi esas itibarıyla idari ve yargısal makamların önlerindeki meseleleri ve uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa'ya uygun biçimde sonuca bağlamaları yönünden birincil derecede sorumlu olduklarını göstermektedir. Özellikle temel kanunlarda öngörülen dürüstlük ve iyi niyet kuralları, hakkın kötüye kullanılması yasağı gibi genel ilkeler ile bazı hâllerde olayın özelliklerine ve durumun gereklerine göre hâkime takdir yetkisi tanınması uyuşmazlıkların çözümünde Anayasa'ya uygun yorum imkânı tanıyan söz konusu etkili hukuksal korumanın bir gereği olarak görülmelidir. Dolayısıyla ister özel kişiler arası ister taraflardan birinin kamu gücü olduğu uyuşmazlıklar olsun her durumda hâkimin hukuk kurallarını Anayasa'ya uygun bir biçimde yorumlaması ve yargı yetkisinin kullanımı çerçevesinde özellikle Anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve hürriyetlerin korunmasını gözetmesi beklenmektedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. *Mehmet Apaydın*, B. No: 2015/13099, 8/1/2020, §§ 46, 47).

33. Diğer bir ifadeyle Anayasa'ya uygun yorum ilkesi hâkimin hukuk kurallarını yorumlama serbestisinin sınırını oluşturmaktadır. Dolayısıyla hâkimin bir hukuk kuralının anlam ve kapsamını tespit ederken Anayasa'yı ve anayasal ilkeleri hesaba katmaması Anayasa'nın normlar hiyerarşisinin tepesinde yer almasını anlamsız hâle getirir. Bu bağlamda Anayasa kâğıt üzerinde kalan bir metin değil yaşayan, hukuk sistemini yönlendiren, her türlü kamusal tasarrufta gözetilmesi gereken hukuki bir belgedir (*Mehmet Fatih Bulucu* [GK], B. No: 2019/26274, 27/10/2022, § 76). Anayasa hükümlerinin bağlayıcılığının gereği olarak hâkimin maddi hukuk hükümlerini uygularken temel hak ve hürriyetlere ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvenceleri öncelikle dikkate alması anayasal bir gerekliliktir.

34. Derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki uyumsuzluk ne kadar Anayasa'da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi, Anayasa'da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede, onların yeri alınmamakta; kamusal makamların süreç içindeki tutumları sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası*, B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; *Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri*, § 57; *Mubarrem Çimen*, § 42).

35. Bununla birlikte sendika hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için her iki tarafın menfaatlerinin de mümkün olduğunca dengelenmesi ve taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açılmaması gerekir. Menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmesi, pozitif yükümlülüklerin ihlali sonucunu doğurabilir. Olayın bütün koşulları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurularak menfaatlerin adil bir şekilde dengelenip dengelenmediği değerlendirilmelidir (*Faik Tari ve Sultan Tari*, B. No: 2014/12321, 20/7/2017, § 52; *Kemal Kılıç*, § 61). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvurucuların sendika üyelik taleplerinin reddedilmesi nedeniyle açtıkları davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapıp yapılmadığı ve özellikle derece mahkemelerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Eldeki başvuruda başvurucular, sendika üyelik taleplerinin haksız bir biçimde reddedildiğinden ve üye olamamaları nedeniyle TİS'ten yararlanamadıklarından yakınmıştır. Türk Metal Sendikası ise red sebebi olarak başvurucuların TİS sürecinde Sendikadan istifa ederek gerekli dayanışmayı göstermemelerini gerekçe göstermiştir.

37. Sendikalar büyük çapta örgütlenebilen, TİS'e taraf olabilen ve koşulları oluştuğu takdirde grev ve lokavt kararları alabilen, böylelikle demokratik toplum hayatını siyasi, sosyolojik ve ekonomik açıdan etkileyebilme gücüne sahip kuruluşlardır. İnsan haklarına saygılı devlet anlayışının bir gereği olarak sendikaların güçlü bir biçimde örgütlenebilmesinin mümkün kılınması gerekir. Sendikal örgütlenme ve sendikal örgütlenmeden özgürce yararlanabilme çoğulcu demokrasinin de bir göstergesidir. Bu nedenle demokrasi kültürünün yerleştiği toplumlarda sendikal örgütlenmenin güçlü bir şekilde tezahür etmesi sağlanmalıdır.

38. Bireysel sendika özgürlüğü; özellikle işveren karşısında ekonomik olarak güçsüz durumda olan çalışanların ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek için serbestçe sendika kurma, sendikaya üye olma, sendikal faaliyette bulunma ve istediği zaman sendika üyeliğinden ayrılma haklarını içerir. Kolektif sendika özgürlüğü ise sendikaların varlıklarını koruma, sürdürme, sendikaya üye kaydetme, üyelikten çıkarma, sendikal faaliyetlerde bulunma haklarıdır. Kolektif sendika özgürlüğü en başta bir sendikaya, varlığını sürdürme güvencesi vermektedir. Bu güvencenin dışında sendikaların kolektif irade özerkliklerini koruma altına almaktadır. İrade özerkliğinin bir sonucu olarak sendikalar kendilerini ilgilendiren konularda serbestçe karar alma, organizasyonlarını düzenleme ve sendikalara özgü faaliyetler yürütme haklarına sahiptir. Sendikaların varlıklarını sürdürme ve faaliyette bulunma konusundaki potansiyel güçleri ise üye sayıları ile doğru orantılıdır.

39. Sendika özerkliği, aynı zamanda üyelerini seçmekte de özgür olmaları anlamına gelir. Bu kapsamda sendikaların kendilerine katılmak isteyen herkesi kabul etmek gibi bir yükümlülükleri bulunmamaktadır. Sendikalar tüzüklerini serbestçe düzenleyip istedikleri kişileri üye kaydedebilir, üyelikten çıkarabilir yahut üyelik taleplerini reddedebilir ancak bu hakları sınırsız olmayıp keyfi uygulamalara neden olmamalı, bireysel sendika özgürlüğüne müdahale niteliği taşıyamamalıdır.

40. Bu itibarla sendika hakkı iki taraflı bir hak olarak hem bireysel hem de kolektif temel haktır ve çift yönlüdür. Yani hakkın bireysel ve kolektif yönü birbirini tamamlayan iki parçadır ve birbirlerinden ayrı düşünülemez. Dolayısıyla bireysel sendika özgürlüğünün korunabilmesi için sendikaların varlıklarını devam ettirebilmeleri gerekir. Bunun için de öncelikle kolektif sendika özgürlüğünün korunması gerekir. Zira işçiler ve işverenler sendika çatısı altında örgütlü hareket ederek sendikal haklarını güçlü bir biçimde dile getirebilmekte ve gerektiğinde

örgütlü mücadele edebilmektedir. Bu nedenle sendikaların varlıklarının hem devlete hem üçüncü kişilere hem de kendi üyelerine karşı korunması gerekir.

41. Somut olayda başvurucular, birbirine yakın tarihlerde Türk Metal Sendikası'ndan ayrılmıştır. Sonrasında aynı sendikanın TİS'e taraf olma sürecinde yine birbirine yakın tarihlerde sendika üyelik başvurusunda bulunmuştur. Bunun üzerine Türk Metal Sendikası, başvurucuların sırf sendika aidatını ödemediği için yeni dönem TİS'ten yararlanma amacıyla istifa ettiğini değerlendirmiştir. Sendikaya göre birlik ve dayanışma içinde olunması gereken bir dönemde, TİS müzakereleri başlamadan hemen önce başvurucuların üyelikten istifa etmesi Sendikanın hem işveren hem diğer işçiler nezdinde güçsüz görünmesine neden olmuştur. Sendika ayrıca başvurucuların bu şekilde hareket etmesinin Sendikanın pazarlık gücünün azalmasına neden olan hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Başvurucular ise Sendikadan ayrılma nedenlerinin Sendikanın gücünü zayıflatmak değil Sendikaya tepki koymak olduğunu, binlerce üyesi olan Sendikanın kendileri yüzünden maddi kayıp yaşamayacağını ileri sürmüştür.

42. İlk derece mahkemesi yaptığı değerlendirmede öncelikle sendikaların eşit davranma borcu bulunduğunu belirtmiştir. Mahkeme, sendika üyeliği devam eden ve aidatlarını ödeyen işçiler ile aidat ödemeyip sonradan sendikaya üye olanların aidat ödeyenlerle aynı haklara sahip olması durumunda sendikanın işçilere eşit davranmamış olacağını değerlendirmiştir. Mahkemeye göre bu durum çalışma barışını bozarak Sendikanın birlik, beraberlik ve dayanışmasını zayıflatacaktır. Kolektif sendika özgürlüğünün zayıflaması ise bireysel sendikacılığı da olumsuz yönde etkileyecektir. Derece mahkemesi, başvurucuların kendileri ile aynı durumda olan bir kısım işçinin üyelik taleplerinin kabul edildiği iddiasını ise o işçilerin geriye dönük aidatları ödemeleri nedeniyle olduğunu tespit etmiştir. İlk derece mahkemesi kararında ayrıca başvurucuların binlerce üyesi olan Sendikaya maddi bir zarar vermedikleri savunmasına karşılık bir önceki sene 6-7 kişinin bu şekilde ayrılmasının başvurucularla birlikte ise 80 kişinin aynı şekilde davranmasının gitgide büyüyen bir soruna işaret ettiği sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme sonuç olarak başvurucuların sadece aidat ödememek için Sendikadan ayrılıp TİS'ten önce Sendikaya üye olma çabalarının Sendikanın kuruluş amacı olan dayanışma ve ortak amaç uğruna hareket etme ilkelerine aykırı olduğunu belirterek davanın reddine karar vermiştir.

43. O hâlde ilk derece mahkemesi kararında bireysel sendika hakkı ile kolektif sendika hakkının dengelenip dengelenmediğine bakılmalıdır. Anayasa Mahkemesi norm denetimi kararında (bkz. § 18) işçilerin Sendikaya üye olduktan sonra TİS'ten geriye dönük olarak yararlanmalarına imkân verilmesinin çoğulculuğun ve bireysel sendika hakkının güçlendirilmesine yönelik olduğu açıkça vurgulanmıştır. Bununla birlikte bireysel sendika hakkı lehine yönelik bu değerlendirme, hakkın kötüye kullanılmasına izin verildiği şeklinde anlaşılabilir. Kuşkusuz başvurucuların diledikleri şekilde sendikadan ayrılma ve sendikaya

katılma özgürlükleri bulunmaktadır. Ancak bu özgürlüklerini kullanırken toplu bir biçimde hareket ederek -özellikle TİS sürecinde- sendikayı güçsüz duruma düşürmemeleri gerekir.

44. Bir sendikanın üye sayısı, TİS görüşmelerinde pazarlık ve işçiyi işverene karşı koruma gücünü artıran en önemli faktörlerdendir. Diğer yandan bir sendikanın finansal açıdan güçlenmesi örgütlü işçi sayısı ile mümkündür. Nitekim işçilerden alınan üyelik ve dayanışma aidatlarıyla sendikanın finansal kaynakları güçlendikçe organizasyonel performansı da artar ve sendika daha fazla işçiye ulaşma imkânına sahip olur. Somut başvuruya konu olayda başvuruçuların toplu bir biçimde Sendikadan yakın tarihlerde istifa ettiği ve TİS müzakereleri devam ederken yine Sendikaya toplu şekilde üyelik başvurusunda bulunduğu anlaşılmıştır. Her ne kadar başvuruçular, bu durumu soyut bir şekilde Sendikaya yönelik memnuniyetsizliklerine karşılık bir tepki koyma olarak ifade etmişlerse de hangi nedenlerle bu tepkiyi gösterdiklerini ve hangi taleplerinin yerine getirilmesi üzerine tekrar üyelik başvurusunda bulduklarını açıklamamıştır.

45. Anlatılanlar kapsamında ilk derece mahkemesinin başvuruçuların bu davranışlarının sendikanın gücünü zayıflatma, dolayısıyla hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olduğuna karar vermesinde başvuruçuların bireysel sendika özgürlüğü ile sendikanın kolektif sendika özgürlüğü arasında dengeleme yapılmadığı söylenemeyecektir. Kaldı ki başvuruçular dayanışma aidatı ödemek suretiyle TİS hükümlerinden her zaman yararlanabileceklerdir. Bu itibarla başvuruçuların ileri sürdüğü iddiaların mahkemece ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılandığı, verilen kararlarda belirtilen tespit ve gerekçeler itibarıyla yargısal makamlarca anayasal anlamda takdir yetkisinin sınırının aşılmadığı ve yargısal sistemin olayda etkili bir şekilde işletildiği görülmüştür. Dolayısıyla sendika hakkı çerçevesinde devletin pozitif yükümlülüklerinin olayın şartları altında yerine getirildiği sonucuna varılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvuruçular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE
28/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.